

Veilig thuis opgroeien – een recht voor alle kinderen

Transformatiefonds ontwikkelvoorstel

DIT ONTWIKKELVOORSTEL PAST BIJ

Actielijn 1: Betere toegang tot jeugdhulp voor kinderen en gezinnen	...
Actielijn 2: Meer kinderen zo thuis mogelijk laten opgroeien	X
Actielijn 3: Alle kinderen de kans bieden zich te ontwikkelen	X
Actielijn 4: Kwetsbare jongeren beter op weg helpen zo zelfstandig mogelijk te worden	...
Actielijn 5: Jeugdigen beter beschermen als hun ontwikkeling gevaar loopt	...
Actielijn 6: Investeren in vakmanschap	X

DOEL

WAAROM DRAAGT DIT BIJ AAN ONTWIKKELING EN WAT IS RELATIE MET ACTIELIJN(EN)

Doel is het ontwikkelen van een handelingskader voor professionals (actielijn 6) om op een systematische wijze vast te stellen hoe het met een kind en een gezin gaat (signalering), of een kind veilig is en welke interventie nodig is voor het creëren van een veilige opvoedingssituatie thuis (interventies) en ontwikkelingskansen voor kinderen (preventie van kindermishandeling, diagnostiek en behandeling van de gevolgen van kindermishandeling) (actielijn 2 en 3).

Inleiding

Volgens de Nationale Prevalentiestudie Kindermishandeling werden in 2010 in Nederland ca. 119.000 kinderen mishandeld (Alink et al., 2011). Uit het Scholierenonderzoek Kindermishandeling 2016 (Schellingerhout & Ramakers, 2017) blijkt dat in 2016 bijna 25 procent van de leerlingen in de eerste vier leerjaren van het voortgezet onderwijs aangeven 'ooit in het leven' slachtoffer geweest te zijn van een vorm van kindermishandeling.

Onveiligheid en ontwikkelingsbedreiging van kinderen in gezinnen is een hoofdoorzaak van uithuisplaatsingen. Het totaal aantal kinderen met jeugdhulp met verblijf (pleegzorg, gezinsgericht verblijf, gesloten plaatsing, ander verblijf bij jeugdhulpaanbieder) was op 31 december 2017 38.530 kinderen. In december 2015 waren dat nog 33.090 kinderen (CBS, 30 april 2018).

De gevolgen van kindermishandeling voor kinderen zijn vaak ernstig, ook op lange termijn (Gezondheidsraad, 2011). Uithuisplaatsing wordt door kinderen en gezinnen vaak als traumatisch ervaren en opvang buiten het gezin betekent voor het kind niet noodzakelijkerwijs een veilige(re) situatie, maar kan ook tot levenslange schade leiden.

Kinderen die opgroeien in gezinnen met ernstige problematiek hebben een verhoogd risico op het ontwikkelen van gedrags- en emotionele problematiek (Kalsbeek, 2008; van der Steege, 2010) en ontwikkelen bijvoorbeeld ook gezondheidsproblemen, leerproblemen en sociale problemen (Ellis et al, 2011). Ook zien wij dat er sprake is van transgenerationale problematiek bij deze gezinnen: bijvoorbeeld opvoedingsproblematiek, armoede en kindermishandeling worden overgedragen op de volgende generatie (bijvoorbeeld Van Ham et al, 2014; Berzenski, Yates & Egeland, 2014).

Uit verschillende studies blijkt dat de problematiek van kinderen ook na intensieve ondersteuning van ouders en gezin onvoldoende verholpen is (bijv. Tausendfreund et al., 2014). Er wordt geconcludeerd dat de huidige aanpak van kindermishandeling ontoereikend is voor gezinnen met complexe problematiek (Jelsma, van Dijke, Nijland, de Ruiters, & Terpstra, 2017). Ook wijzen verschillende rapporten uit dat het gebeurt dat hulpverleners onvoldoende de ernst/chroniciteit van de opvoedingsproblematiek hebben ingeschat en kinderen niet of onvoldoende zijn gezien en gehoord door hulpverleners en hun belangen onvoldoende voorop staan (Samenwerkend Toezicht Jeugd/Toezicht Sociaal Domein, 2016; Inspectie Jeugdzorg, 2016; Kinderombudsman, 8 november 2016). Voor een deel ligt hieraan een gebrek aan gezamenlijke taal en handelingsverlegenheid bij professionals ten grondslag: wat is wel niet onveilig, wanneer zijn de ontwikkelingskansen van kinderen wel of niet onvoldoende gewaarborgd, hoe raken we hierover in gesprek met kind en gezin en hoe het beste te handelen. Professionals staan in kindermishandelingszaken onder enorme druk en heerst de angst niet het goede te doen.

Daarnaast is ook bekend dat er een integraal hulpaanbod van preventie tot interventie vereist is om kindermishandeling op een effectieve manier te voorkomen en te bestrijden (van Rooijen, Berg, & Bartelink, 2013).

Concluderend kunnen wij stellen dat ondanks alle inspanningen van de afgelopen jaren het aantal situaties van kindermishandeling groot is en dat nog veel kinderen uit huis worden geplaatst. Professionals missen een gezamenlijk handelingskader en taal om op een systematische manier onveilige situaties vroegtijdig te signaleren, risico's goed in te schatten (eerdere screening van psychiatrie bij kind en ouders; taxatie van draagkracht-draaglast, risicotaxatie kindermishandeling.

bevorderen van sensitiviteit responsiviteit bij ouders, beoordelen leerbaarheid van ouders) en interventies toe te passen voor gezinnen om kinderen veilig op te laten groeien en uithuisplaatsing te voorkomen.

THEORETISCHE ONDERBOUWING.

We streven naar een situatie waarin alle kinderen veilig thuis kunnen wonen en wisselende plaatsingen worden voorkomen. Factoren die tot onveiligheid leiden, factoren die dit kunnen voorkomen, factoren die onveiligheid kunnen wegnemen en veiligheid terug brengen en factoren die in interventies werkzaam kunnen zijn omvatten alle een breed scala. We moeten accepteren dat onveiligheid (kindermishandeling) onmogelijk met een plan snel op te lossen is. We zullen ons als samenleving dus moeten voornemen hier geleidelijk en systematisch steeds meer greep op te krijgen om uiteindelijk ons doel te bereiken. Dit doel gaan we alleen bereiken als we wetenschappelijk goed ondersteunde deelprojecten gaan doen, daar jaren voor uittrekken en we steeds projecten uit het hele land bij elkaar brengen.

De Kinderombudsman (10 oktober 2016) wijst op het belang dat alle professionals signalen van kindermishandeling moeten kunnen herkennen en dat zij moeten weten hoe te handelen. Daarvoor is volgens de Kinderombudsman scholing/training vereist evenals monitoring van de veiligheid van het kind en de effectiviteit van de ingezette hulp. Gedurende het hele proces – van signalering tot monitoring - dient het kind betrokken te worden. Dit gebeurt op dit moment onvoldoende.

Het ministerie van VWS ondersteunt alle betrokken beroepsgroepen bij het opstellen en implementeren van het afwegingskader in de meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling.

(Zie: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-28345-183.html>)

Dit sluit ook aan bij het recente advies van de Gezondheidsraad (2018) aangaande de ouder-kind relatie en jeugdtrauma's. De commissie beveelt aan om het gebruik van bewezen effectieve interventies in de praktijk te bevorderen. Dit kan onder andere door de Databank Effectieve Jeugdinterventies (NJI) te gebruiken bij de keuze van interventies en daarbij uit te gaan van het bewijs dat er is voor effectiviteit. Ook moet er aandacht zijn voor implementatie van interventies, omdat een verkeerde implementatie ten koste kan gaan van de effectiviteit. Dit vraagt om scholing van professionals die te maken hebben met de zorg voor kinderen en gezinnen. De commissie beveelt onderzoek aan naar kennishiaten, met name op het gebied van effectiviteit van interventies en van signalering.

(<https://www.gezondheidsraad.nl/nl/taak-werkwijze/werkterrein/optimale-gezondheidszorg/de-ouder-kindrelatie-en-jeugdtraumas>). De minister van VWS kondigt in zijn brief aan de Tweede Kamer van 18 juni 2018 aan dat in zijn programma 'Kansrijke Start' en actieplan 'Geweld hoort nergens thuis' vervolgonderzoek plaats moet vinden naar effectiviteit van preventie, signalering en interventies gericht op kindermishandeling en implementatie van de kindcheck.

Centrale vraag:

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat kinderen veilig thuis kunnen opgroeien?

Deelvragen:

1. Kunnen we tot een integraal overzicht komen van zo veel mogelijk van bovenstaande factoren, zodat we vervolgens in de loop van de tijd steeds kunnen bepalen welke factor we vervolgens oppakken om te ontwikkelen.
2. Kunnen we steeds beter worden in de weging welke actueel best bekend werkzame ingreep bij vermeende en aangetoonde onveiligheid het best helpt én de minste schade aanricht
3. Hoe kan op een systematische wijze worden vastgesteld hoe het met een kind en het gezin gaat, of het kind veilig is en welke interventie nodig is? Hierbij hoort ook een bepaling van wie welke beslissing mag

nemen en wie welk onderzoek mag doen, dit om zoveel mogelijk vals-positieven ;en vals-negatieven te voorkomen.

4. Met behulp van welke interventies kunnen de ontwikkelingskansen van kinderen worden vergroot in het geval van ernstige opvoedingsproblemen en kindermishandeling om uithuisplaatsing te voorkomen?

Stappen:

1. Identificatie van ontwikkelingskansen van kinderen, risicogroepen en implementatie van preventieve interventies
2. Implementatie van handelingskader om belangen van kinderen bij alle stappen van besluitvorming mee te nemen
3. Implementatie van vroegsignalering middels gebruik van een screeningsinstrument
4. Triage van signalen van onveiligheid en vervolgstappen in de ketensamenwerking middels het model "Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg" (Vogtlander & Van Arum 2016)
5. Onderzoek naar effectiviteit van interventies bij onveiligheid
6. Opleiden van jeugdzorgprofessionals in herkenning van onveiligheid

UIT TE VOEREN IN 1 OF MEER REGIO'S?

Alle regio's kunnen kiezen uit deelplannen. We weten niet hoeveel geld moet worden begroot voor een deelplan, misschien kan elke regio wel een aantal transformatieplannen uitvoeren of een combinatie van onderdelen willen.

Alternatief:

Onderzoeksvraag 1 is een generieke vraag en kan zo uitgewerkt worden dat iedereen daarvan gebruik kan maken. Hiervoor is een bijdrage van alle regio's noodzakelijk. Als dit niet gebeurt ontwikkelen we de zorg voor deze meest kwetsbare groep onverantwoord beneden de mogelijkheden

Voor onderzoeksvraag 2 kan eveneens generiek een methode ontwikkeld worden die in 1 of 2 regio's uitgetoetst wordt en geoptimaliseerd, waarna hij in principe uitgerold zou kunnen worden.

Onderzoeksvraag 3 kan waarschijnlijk het beste worden uitgewerkt en ontwikkeld tot een voor dan optimaal instrument in 1 regio en dan worden uitgerold. Binnen de regio zou het mogelijk moeten zijn de huidige aanpak in de wijkteams te vergelijken met de nieuwe aanpak: systematisch vaststellen van ontwikkelingsbehoeften van het kind en gedurende het hele proces – van signalering tot monitoring - betrekken van het kind. Effectmeting van de nieuwe aanpak in vergelijking met de huidige aanpak.

Onderzoeksvraag 4 kan in verschillende regio's plaats vinden, nadat vraag 1 beantwoord is, omdat dan gekeken kan worden voor welke factor er welke best werkzame diagnostische en behandelmethodes zijn. Hierbij zou met name gefocust kunnen worden op de interventies bij ernstige opvoedingsproblemen en kindermishandeling en het voorkomen van uithuisplaatsing.

MONITORING GERICHT OP

Nieuwe/verbeterde aanpak zou zich moeten vertalen naar minder uithuisplaatsing en kindermishandeling

Nieuwe/verbeterde aanpak zou zich ook moeten vertalen in het daadwerkelijk betrekken van kinderen in hele proces: van signalering tot monitoring

Onderzoek

Bij uitvoering van een (deel-)transformatieplan is het belang groot om data te verzamelen voor onderzoek, waarmee ook effectiviteit onderzocht kan worden. Hiervoor dient een deel van het budget (xx%) gereserveerd worden.

TE BETREKKEN PARTIJEN

(jeugd-)Wijkteams, Academische Werkplaatsen zoals C4Youth, Academische Werkplaats Kindermishandeling, jeugdhulporganisaties met researchfunctie, universitaire afdelingen, jeugdhulporganisaties, onderwijs; aanbieders van zorg aan gezinnen met ernstige vormen van opvoedingsproblemen en kindermishandeling en dreigende uithuisplaatsing, kenniscentra, gecertificeerde instellingen, Veilig Thuis

(EIND)PRODUCT(EN)

1. Module en cursus voor weging en hanteren van ontwikkelingsvoorwaarden, voor identificatie van risicogroepen; module voor preventieve interventies
2. Handelingskader om belangen van kinderen bij alle stappen van besluitvorming mee te nemen: implementatiehandleiding en trainingsmodule
3. Tool voor vroegsignalering
4. Model voor ketensamenwerking bij onveiligheid
5. Meer kennis over effectiviteit van interventies bij onveiligheid; eindproduct overzicht van de interventies die best werkzaam zijn en voor welke indicatie
6. Meer kennis en bewustzijn en vaardigheden bij jeugdzorgprofessionals
7. Nieuwe kennis voor opleidingen

Bronnen

Alink, L., IJzendoorn, R. van, Bakermans, M., ... [et al.] (2011). 'Kinder mishandeling in Nederland Anno 2010: de Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen'. Leiden: Casimir.

Schellingerhout, R. & Ramakers, C. (2017). Scholieronderzoek Kindermishandeling 2016. Nijmegen: ITS & Radboud Universiteit.

De Kinderombudsman (8 november 2016). *Mijn belang voorop? Ontwikkelingen in de jeugdhulp in 2016*. KOM17/2016. Opgevraagd op: <https://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fck-uploaded/2016.KOM017%20mijn%20belang%20voorop.pdf>

Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd (TSD/STJ) (maart, 2017). *Het wijkteam en kwetsbare gezinnen*. Utrecht: Toezicht Sociaal Domein/Samenwerkend Toezicht Jeugd. Opgevraagd op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/03/01/het-wijkteam-en-kwetsbare-gezinnen>

Inspectie Jeugdzorg (mei 2016). *Casusonderzoek Drenthe. Onderzoek naar aanleiding van het overlijden van een kind*. Utrecht: Inspectie Jeugdzorg. Opgevraagd op: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2016/05/27/casusonderzoek-drenthe-onderzoek-naar-aanleiding-van-het-overlijden-van-een-kind>

Ellis, B. J., Boyce, W. T., Belsky, J., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Van IJzendoorn, M. H. (2011). Differential susceptibility to the environment: An evolutionary–neurodevelopmental theory. *Development and psychopathology*, 23(01), 7-28.

Kalsbeek, A. (2008). *Oorzaken van het ontstaan van multiprobleemgezinnen*. Utrecht: NJI.

Steege, M. van der (2010). Multiprobleemgezinnen [Multi-problem families]. In G. A. Bakker, D. M.

C. B. van Zeben-van der Aa, J. Dewispelaere, R. Vecht-van den Bergh, M. van der Meulen-van Dijk, & V. H. Soyez (Eds.), *Kinderen en adolescenten-problemen en risicosituaties. Deel 6: Gezin* (pp. 318-337). Houten: Bohn Stafleu van Loghum.

Van Ham, M., Hedman, L., Manley, D., Coulter, R., & Ösht, J. (2014). Intergenerational Transmission of Neighbourhood Poverty: An Analysis of Neighborhood Histories of Individuals. *Transactions*, 39, 402-417.

Berzenski, S. R., Yates, T. M., & Egeland, B. (2014). A multidimensional View of Continuity in Intergenerational Transmission of Child Maltreatment. In J. E. Korbin & R. D. Krugman (Eds.), *Handbook of Child Maltreatment* (pp. 115-129). Dordrecht: Springer Science + Business Media.

De Kinderombudsman (10 oktober 2016). Position papers rondetafelgesprek Verbetering Meldcode Huiselijk geweld en Kindermishandeling 10 oktober 2016, 10.30-15.00 uur. Opgezocht op: <https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=6005f581-edb4-4cd0-9239-2b8be1276863&title=Position-Papers%3A%20Verbetering%20van%20de%20Meldcode%20Huiselijk%20geweld%20en%20Kindermishandeling.pdf>

Van Rooijen, K., Berg, T. & Bartelink, C. (2013). Wat werkt bij de aanpak van kindermishandeling? Nederlands Jeugdinstituut: Utrecht. Opgezocht op: [https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Wat-werkt-publicatie/\(311053\)-nji-dossierDownloads-WatWerkt-Kindermishandeling.pdf](https://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Wat-werkt-publicatie/(311053)-nji-dossierDownloads-WatWerkt-Kindermishandeling.pdf)

Jelsma, A., Dijke, A. van, Nijland, J., Ruiter, E., Terpstra, L. (2017). *Huidige aanpak kindermishandeling ontoereikend voor gezinnen met complexe problematiek*. Opgezocht op: <http://www.regiecentrumbv.nl/media/1551/huidige-aanpak-kindermishandeling-niet-toereikend.pdf>

CBS, 30 april 2018: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=82968ned&D1=8-12&D2=0&D3=a&HDR=G2,G1&STB=T&VW=T>

L. Vogtländer & S. van Arum (2016). Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg. VNG & GGD GHOR Nederland
https://vng.nl/files/vng/201605_visiedocument_gefaseerde_ketensamenwerkingvogtlander_van_arum_0.pdf